

Η Γερμανία και το μέλλον της Ευρώπης

Description

Ιωάννης Τιρκίδης*

Βρισκόμαστε σε ύπουλα νερά. Μετά από ενάμιση χρόνο αδιάκοπων αυξήσεων των επιτοκίων από τις κεντρικές τράπεζες στις ανεπτυγμένες χώρες και την αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα των οικονομιών απέναντι στις αντιξοότητες και τον πόλεμο, βλέπουμε κάποια ρήγματα. Οι δείκτες βιομηχανικής παραγωγής υποχωρούν εδώ και πολύ καιρό και η τελευταία έκθεση για την απασχόληση στις Ηνωμένες Πολιτείες έδειξε ότι ο όγκος της απασχόλησης επιβραδύνεται. Στη Γερμανία, μια έρευνα του Ινστιτούτου Ifo στο Μόναχο διαπίστωσε ότι οι γερμανικές επιχειρήσεις μείωσαν απότομα τα επενδυτικά τους σχέδια και το επενδυτικό κλίμα έχει επιδεινωθεί. Η ανάπτυξη στη ζώνη του ευρώ ήταν μηδενική το τρίτο τρίμηνο και στη Γερμανία οριακά αρνητική για το μεγαλύτερο μέρος του έτους.

Αλλά δεν πρόκειται απλώς για ένα έτος χαμηλής ανάπτυξης. Ξαφνικά, η Γερμανία δεν είναι πλέον ο φάρος σταθερότητας που ήταν. Η βιομηχανική ατμομηχανή της Ευρώπης χάνει τον βηματισμό της. Ο ίδιος ο κυβερνητικός συνασπισμός δεν είναι πολύ αρμονικό σχήμα και η δημοτικότητά του στις δημοσκοπήσεις μειώνεται σταθερά μετά τις εκλογές πριν από δύο χρόνια. Την ίδια στιγμή, το ακροδεξιό κόμμα Εναλλακτική για τη Γερμανία (AfD), σημειώνει αξιοσημείωτα αποτελέσματα και συγκεντρώνει πλέον ποσοστά άνω του 20%, που το κάνει το δεύτερο μεγαλύτερο κόμμα μετά τη Χριστιανοδημοκρατική Ένωση. Η οικονομία της Γερμανίας αλλάζει και η πολιτική κατάσταση χάνει τη συνοχή της. Αυτό έχει να κάνει τόσο με ένα οικονομικό μοντέλο που είναι ξεπερασμένο, όσο και με τον πολιτικό προσανατολισμό της χώρας, ή την απουσία τέτοιου προσανατολισμού. Σε αυτό

το άρθρο προσπαθούμε να κατανοήσουμε αυτή τη μεταστροφή της Γερμανίας, την αμφιλεγόμενη πολιτική της και τι σημαίνουν όλα αυτά για την Ευρώπη.

Η άνοδος του Εναλλακτικού κόμματος για τη Γερμανία, AfD

Πόσο δεξιό είναι το AfD παραμένει ένα ανοιχτό ερώτημα, αλλά αυτό που είναι ίσως πιο σαφές είναι ότι το κόμμα δεν συγκρίνεται με κανένα άλλο στη λαϊκίστικη παράδοση της Ευρώπης. Σε αντίθεση με τον Εθνικό Συναγερμό στη Γαλλία ή τους Αδελφούς της Ιταλίας, το AfD δεν καθοδηγείται από μια ισχυρή ηγεσία. Το κόμμα διευθύνεται από δύο συν αρχηγούς, οι οποίοι αλλάζουν διαρκώς. Η ατζέντα του είναι σχετικά ευρεία και, από πολλές απόψεις, αρκετά ριζοσπαστική. Για παράδειγμα, το AfD είναι επιφυλακτικό ως προς τη συμμετοχή της Γερμανίας στο NATO, επικριτικό απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και αντίθετο στο ευρώ. Το AfD προσελκύει την εργατική τάξη του καλούμενου μπλε κολάρου, και η δημοτικότητα του είναι πολύ ισχυρότερη στα ανατολικά από ό,τι στα δυτικά της χώρας. Ασκούν ανοιχτή κριτική στην οικονομική και εξωτερική πολιτική της Γερμανίας, την οποία θεωρούν καταστροφική για τα γερμανικά συμφέροντα. Υποστηρίζουν τον τερματισμό του πολέμου στην Ουκρανία και την ανοικοδόμηση των σχέσεων με τη Ρωσία. Θεωρούν ότι μια συνθήκη με τη Ρωσία είναι απαραίτητη για την ασφάλεια και την ευημερία της ίδιας της Γερμανίας.

Η οικονομική αποδυνάμωση της Γερμανίας

Το γερμανικό οικονομικό μοντέλο χαρακτηριζόταν από μια εξαγωγικά προσανατολισμένη ανάπτυξη και την εστίαση στη βιομηχανική παραγωγή, ιδιαίτερα υψηλής προστιθέμενης αξίας, όπως αυτοκίνητα και κεφαλαιουχικά μηχανήματα. Η χώρα διατήρησε μια έμφαση στην αποταμίευση και τις επενδύσεις, και ήταν γνωστή για τη χρηματοπιστωτική της πειθαρχία και σταθερότητα. Η επιτυχία της Γερμανίας αντανακλάται στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου στη χώρα και σε σημαντικά πλεονάσματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, περίπου 7% του ΑΕΠ ετησίως κατά μέσο όρο, τα τελευταία 10 χρόνια. Η επιτυχία της Γερμανίας υποβοηθήθηκε από την εισαγωγή του ευρώ το 1999, αναμφίβολα, και την τάση της αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης τις δεκαετίες του 1990 και του 2000. Χώρες όπως η Κίνα και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες αναπτύσσονταν ραγδαία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, χρειαζόνταν μεγάλες ποσότητες εργαλείων και μηχανημάτων που παρήγε τόσο αποδοτικά η Γερμανία.

Ωστόσο, καθώς οι αναδυόμενες οικονομίες, όπως η Κίνα, αναπτύχθηκαν και προόδευσαν, η ανάγκη τους για τέτοια βιομηχανικά προϊόντα μειώθηκε. Σήμερα που η παγκοσμιοποίηση αντιστρέφεται και η παγκόσμια οικονομία κατακερματίζεται, οι χώρες γίνονται πιο προστατευτικές όσον αφορά τις εγχώριες βιομηχανίες τους, και την

παραγωγή τους. Ως αποτέλεσμα, η ζήτηση για γερμανικά βιομηχανικά προϊόντα είναι μικρότερη από ό,τι στο παρελθόν και η Κίνα έχει για πρώτη φορά αντιστρέψει το εμπορικό ισοζύγιο με τη Γερμανία υπέρ της.

Παράλληλα, η πράσινη μετάβαση, η προσπάθεια να τροφοδοτηθεί η τεράστια βιομηχανία της Γερμανίας με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, αποδεικνύεται πολύ δύσκολη. Ως αποτέλεσμα, η γερμανική βιομηχανία δεν επενδύει πλέον στη χώρα όπως έκανε κάποτε. Οι γερμανικές εταιρείες φεύγουν στο εξωτερικό, κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου οι τιμές της ενέργειας είναι πολύ χαμηλότερες. Μετά την καταστροφή των αγωγών Nord Stream που προμήθευαν φθινό ρωσικό φυσικό αέριο, η Γερμανία βασίζεται πλέον στο ακριβό υδροποιημένο φυσικό αέριο από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η γερμανική κυβέρνηση επιδοτεί τη γερμανική βιομηχανία για να αντισταθμίσει το υψηλότερο ενεργειακό κόστος, αλλά αυτό δεν μπορεί να συνεχιστεί για πάντα.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία

Ο πόλεμος στην Ουκρανία ζημιώνει σοβαρά τη Γερμανία λόγω του υψηλότερου ενεργειακού κόστους που προκύπτει, της απώλειας εξαγωγικών αγορών, αλλά και για άλλους γεωπολιτικούς λόγους. Σύμφωνα με το κόμμα Εναλλακτική για την Γερμανία, Οι γερμανικές και ευρωπαϊκές πολιτικές ελίτ έχουν αναμφισβήτητα ελάχιστη κατανόηση της γεωπολιτικής και της σημασίας της γεωγραφίας. Παραμένουν υπερβολικά προσκολλημένες σε μια εξωτερική πολιτική αξιών, εις βάρος του ρεαλισμού, παρόλο που ιστορικά οι καλές σχέσεις με τη Ρωσία ήταν πάντα προς όφελος της Γερμανίας ειδικότερα.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι καταστροφικός για την ίδια την Ουκρανία πρώτα αλλά και για την Ευρώπη. Η Ουκρανία έχει χάσει ένα σημαντικό μέρος του εδάφους της από τη ρωσική κατοχή, πάρα πολλοί νέοι της έχουν χάσει τη ζωή τους, και ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της έχει εκτοπιστεί στην Ευρώπη. Το αν ο πόλεμος αυτός ήταν αναγκάσιος ή όχι παραμένει αμφιλεγόμενο. Πιθανώς όχι, αν οι συμφωνίες του Μίνσκ ήταν το μόνο που ήθελε εξ αρχής η Ρωσία, όπως υποστηρίζει ο John Mearsheimer, καθηγητής διεθνών σχέσεων του Πανεπιστημίου του Σικάγο.

Αναπόφευκτα, οι επιπτώσεις του πολέμου υπερβαίνουν την Ουκρανία. Η Ευρώπη είναι πλέον αποκομμένη από τη Ρωσία. Οι σχέσεις μεταξύ της Ευρώπης και της Κίνας δεν είναι οι ίδιες που ήταν πριν από τον πόλεμο. Η παγκόσμια οικονομία είναι κατακερματισμένη από τις κυρώσεις, τους ανταγωνισμούς των μεγάλων δυνάμεων και τον αναπροσανατολισμό ή την επανατοποθέτηση των αλυσίδων εφοδιασμού. Το υψηλότερο ενεργειακό κόστος και η εσωτερική πολιτική οδηγούν τη Γερμανία ειδικότερα και την

Ευρώπη ευρύτερα, στην αποβιομηχάνιση. Η τάση αυτή δεν είναι νέα, αλλά επιταχύνεται.

Η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με μια νέα γεωπολιτική πραγματικότητα και πρέπει να ανασυγκροτήσει τη δική της ενεργειακή ασφάλεια και άμυνα. Η επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης θα σημάνει μεγαλύτερη διχόνοια στην Ευρώπη και οι γεωπολιτικές αλλαγές που συντελούνται τώρα δεν είναι προς το συμφέρον της Γερμανίας. Τελικά, η κοινή γνώμη και οι ευρωπαϊκές πολιτικές θα μετατοπιστούν, και ο πολιτικός χάρτης ενδεχομένως θα αλλάξει.

Τι θα συμβεί στην Ευρώπη;

Εάν η Γερμανία συνεχίσει σε μια πορεία παρακμής θα υπάρξουν φυσικά συνέπειες για την Ευρώπη. Δεν είναι τόσο ο κίνδυνος διάλυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά η Ευρώπη μπορεί εύκολα να καταστεί αναποτελεσματική, ανίκανη να λειτουργήσει ως ενοποιημένη οντότητα. Τα επόμενα χρόνια θα είναι δύσκολα, και αυτό που είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι ότι δεν υπάρχουν άνθρωποι στην Ευρώπη διατεθειμένοι να κάνουν κάτι για να αλλάξουν αυτή την πορεία πραγμάτων. Το μεγαλύτερο μέρος της πολιτικής συζήτησης γίνεται μεταξύ ανθρώπων που θέλουν να επιδοτήσουν τη βιομηχανία και ανθρώπων που θέλουν να επιδοτήσουν την πράσινη μετάβαση. Δεν υπάρχουν οι μεταρρυθμιστές που θα αλλάξουν τις πολιτικές.

Συμπέρασμα

Η Δύση και η δυτική κυριαρχία στον κόσμο, βρίσκονται σε μια σχετική παρακμή. Το βλέπουμε αυτό στο γεγονός ότι οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας για παράδειγμα, δεν έχουν στην πραγματικότητα τα αποτελέσματα που αναμένονταν. Το συγκριτικό μέγεθος των χωρών στο παγκόσμιο σύστημα έχει αλλάξει. Οι χώρες των Brics, έχουν μεγαλύτερο ΑΕΠ σε ισοδυναμία αγοραστικής δύναμης από την ομάδα των G7, των πλουσιότερων χωρών του κόσμου. Η Αμερική εξακολουθεί να είναι ισχυρή όσον αφορά την τεχνολογική ηγεσία, αλλά αυτή τίθεται όλο και περισσότερο υπό αμφισβήτηση. Η Ευρώπη χρειάζεται ένα ανοικτό παγκόσμιο σύστημα για την οικονομική της επιτυχία. Βρίσκεται σήμερα σε δύσκολη θέση μεταξύ αντικρουόμενων εσωτερικών πολιτικών, μιας ελλιπούς αρχιτεκτονικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και νέων γεωπολιτικών πραγματικοτήτων. Και δεν έχει αρχίσει ακόμη πραγματικά να συζητά, τι πρέπει να κάνει για να επιβιώσει σε αυτού του είδους τον νέο κόσμο, εκτός από το να πράττει ότι είχε αποδώσει στο παρελθόν, κάτω από άλλες συνθήκες, όπως η περισσότερη διεύρυνση. Αλλά αυτή τη φορά ενδεχομένως, να είναι διαφορετικά.

**Ο Ιωάννης Τιρκίδης είναι Διευθυντής Οικονομικών Ερευνών στην Τράπεζα Κύπρου και Πρόεδρος της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών (Cyprus Economic Society). Οι απόψεις που εκφράζονται είναι προσωπικές.*